



Kalvens miljö och utfodring i Södermanlands län, en fältstudie stallperioden 2007-2008



Foto: Ulrike Segerström

Titel: Kalvens miljö och utfodring i Södermanlands län, en fältstudie stallperioden 2007-2008
Sammanställt av: Monica Ängelhult, Madeleine Nederman och Britt-Liz Olsson
Samtliga bilder är tagna på Öknaskolan, Naturbruksgymnasium i Södermanlands Län.
Utgivningsår: 2010
ISSN 1400-0792
Rapportnr: 2010:10
Diariernr: 282-551-2010

Sammanfattning	4
Bakgrund	4
Inledning.....	4
Mål	4
Syfte	5
Lagstiftning	5
Djurskyddslag (1988:534).....	5
Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd	5
(DFS 2007:5) om djurhållning inom lantbruket m m, Saknr L 100.....	5
Resultat.....	6
Djurstallet	7
Inredning	7
Ensambox	7
Belysning, värme och ventilation.....	8
Utfodring	8
Köttdjursbesättningar	8
Mjölkkobesättningar.....	8
Kalvarnas liggytor.....	9
Diskussion	10
Larm	10
Inredning	11
Utfodring	11
Grovfoder	11
Vatten	11
Mjök.....	11
Smutsiga kalvar/ströbäddar	12
Slutord	13

Sammanfattning

Sammanlagt har totalt 94 besättningar med kalvar besökts i länet. Av dessa är 54 mjölkbesättningar och 40 köttdjursbesättningar. I gruppen köttdjursbesättningar ingår både dikobesättningar och besättningar med inköpta kalvar.

Av de 94 besättningar som ingår i projektet har 59 besättningar fått anmärkningar på sin kalvhållning. Av dessa är 38 mjölkbesättningar och 21 köttdjursbesättningar.

Kalvhållningen i besättningarna skiljer sig åt då kalvar i mjölkbesättningar oftast hålls i ensam- eller gruppboxar avskilda från korna. I dikobesättningarna går kalven oftast tillsammans med kon. Om kalvar köps in och föds upp för köttproduktion hålls de oftast i gruppbox.

De vanligaste anmärkningarna när det gäller mjölkbesättningarnas kalvhållning är att det saknas larm som larmar om den mekaniska ventilationen inte fungerar. Ett annat vanligt fel är att enkalvsboxarna inte är försedda med genombrutna mellanväggar. Lagstiftningen angående båda dessa brister är tydlig och härrör från EU:s kalvdirektiv som sedan är infört i Svensk djurskyddslagstiftning.

De vanligaste bristerna i köttdjursbesättningarna är att ströbädden som djuren går på är blöt och smutsig. Detta medför att kalvarna, förutom att de saknar en torr och ren bädd, även kan vara smutsiga. Även i köttdjursstallar saknades ofta larm som varnar för fel på mekaniska ventilationen.

Den mest anmärkningsvärda upptäckten är att det varierar mycket mellan besättningarna hur man utfodrar kalvarna. Det är mängden foder som skiljer sig samt om och när vatten ges till kalvarna.

Bakgrund

Jordbruksverket uppmuntrade länsstyrelserna och kommunerna i Sverige att genomföra lokala projekt som ett led i regionala tillsynsprojekt. Att det blev just kalvarnas miljö som projektet handlade om i Södermanlands län var för att flera av kommunerna upplevde att kalvarna i många besättningar var åsidosatta. Utveckling och resurser satsas i de flesta fall på de avkastande, vuxna djuren medan kalvarnas miljö och utfodring ofta inte ges tillräcklig omsorg.

Inledning

I Södermanlands län genomfördes under stallperioderna 2007-2008 ett projekt ”kalvens miljö och utfodring i Södermanlands län, en fältstudie stallperioden 2007-2008”. Projektet initierades av länsstyrelsen och genomfördes av kommunerna i länet. Totalt deltog 7 av länets 9 kommuner i projektet.

Mål

Målet med projektet var att kartlägga kalvarnas miljö och utfodring i sörmländska besättningar. Resultatet ska sedan kunna användas i djurskyddskontrollarbetet.

Syfte

Syftet med projektet var att undersöka hur kalvarna hölls i de besättningar som kommunerna hade planerat att besöka under stallperioden 2007-2008. Inga besättningar valdes på så sätt ut, utan frågeformuläret fylldes i då en rutinkontroll gjordes på fastigheten. Djurhållarna var inte på förhand informerade om projektet.

Ett gemensamt frågeformulär togs fram, bilaga 1, som ligger till grund för sammanställningen av projektet. Frågeformuläret handlade om hur kalvarna hölls från födseln till 6 månaders ålder samt hur de utfodrades under samma tidsperiod. Samtliga besättningar med kalvar omfattas av projektet dvs både mjölk- och köttjursbesättningar.

Detta projekt kan ses som en fältinventering och har ingen ambition att uppnå vetenskaplig nivå.

Lagstiftning

Djurskyddslag (1988:534)

3 § Djur ska ges tillräckligt med foder och vatten och tillräcklig tillsyn. Fodret och vattnet ska vara av god kvalitet och anpassat efter det djurslag som utfodras.

Stall och andra förvaringsutrymmen för djur samt hägn ska ge djuren tillräckligt utrymme och skydd. Stall och andra förvaringsutrymmen för djur ska hållas rena.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd

(DFS 2007:5) om djurhållning inom lantbruket m m

1 kap. Gemensamma bestämmelser

13 § Liggytor ska hållas rena och torra samt vara anpassade efter djurslag och stallklimat (termisk komfort).

Allmänna råd till 1 kap.

13 § Under den kalla årstiden bör liggytorna i stallar med utomhusliknande klimat vara försedda med en bädd av halm eller annat skyddande material som är lämpligt för djuren.

28 § Djur ska dagligen ges foder av lämplig struktur. Fodergivan ska garantera en tillräcklig, allsidig och välbalanserad näringstillförsel. Ytterligare bestämmelser om foder finns bl.a. i 3 § djurskyddslagen.

29 § Djur ska få dricksvatten minst två gånger per dygn om inte annat anges i denna författning. Ytterligare bestämmelser om vatten finns bl.a. i 3 § djurskyddslagen.

2 kap. Särskilda bestämmelser för nötkreatur

7 § Vid mycket varm väderlek samt vid sjukdom ska kalvar ha ständig tillgång till dricksvatten.

8 § Kalvar ska utfodras minst två gånger om dagen.

9 § Kalvar ska senast från och med två veckors ålder ha fri tillgång tillgrovfoder.

18 § Ensamboxar för kalvar, med undantag för sjukboxar, ska ha genombrutna mellanväggar som tillåter ögonkontakt och direkt beröring mellan kalvarna, dock ska mellanväggarna vara täta upp till 0,80 meters höjd.

En kalv får inte hållas i ensambox efter åtta veckors ålder.

Vad som anges i andra stycket gäller inte för anläggningar med färre än sex kalvar såvida kalvarna inte kan hållas i lämpliga åldersgrupper.

24 § Mekaniskt ventilerade stallavdelningar med kalvar ska vara utrustade med larmanordning som varnar för:

- 1. övertemperatur,*
- 2. strömavbrott och*
- 3. fel på larmanordningen.*

Larmanordningen ska vara utformad så att larmet uppmärksammas på ett betryggande sätt.

Urustningen ska kontrolleras regelbundet och före varje insättning av en ny omgång djur.

I stallavdelningar där kalvar hålls tillsammans med kor behöver dock larmanordningen enbart larma för övertemperatur.

Resultat

Totalt har 94 besättningar med kalvar besökts i länet varav 54 är mjölkbesättningar och 40 är köttjursbesättningar. Av köttjursbesättningarna ingår både dikobesättningar och besättningar med inköpta kalvar.

Besättningarnas storlek varierar mellan de som endast har ett par kalvar per år till de besättningar som har flera hundra kalvar per år. Totalt ingår 3042 kalvar från mjölkbesättningar samt 1612 kalvar från köttjursbesättningar i projektet.



Foto: Ulrike Segerström

Kalvar i grupp på ströbädd

Djurstallet

Inredning

Nästan alla kalvar i köttdjursbesättningarna hålls i gruppbox eller går tillsammans med sina mödrar tills de är 6 månader gamla. I mjölkkobesättningar hålls kalvarna oftast i ensamboxar den första veckan för att sedan flyttas till en gruppbox. Ett fåtal besättningar har amkor som går tillsammans med kalvarna. Några besättningar har kalvarna i gruppbox och utfodrar mjölk med kalvamma. Ungefär hälften av kalvarna hålls i ensamboxar tills de är 2-3 månader gamla, därefter hålls kalvarna i gruppboxar.

Ensambox

En tredjedel av ensamboxarna som kalvarna stod i var felaktigt utformade. De saknade genombrutna mellanväggar eller utrymmet i boxen var för litet. Enligt gällande lagstiftning skall en ensambox för kalv vara utformad så att mellanväggarna i boxarna är genombrutna med hål som tillåter ögon- och noskontakt. Väggarna ska dock vara täta upp till 0,80 m höjd.



Foto: Ulrike Segerström

Genombrutna mellanväggar

Belysning, värme och ventilation

Belysningen var bra i de flesta djurstallar. I ca en tredjedel av djurstallarna fanns det möjlighet att ge kalvarna tillskottsvärme vid behov. Det var fler mjölkstallar än kött djurstallar som hade den möjligheten.

Djurstallarnas ventilation skilde sig åt i de olika besättningstyperna. Mekanisk ventilation fanns i de flesta mjölkstallar medan stallar med kött djur oftare var försedda med enbart självdragsventilation.

Endast sju djurstallar av samtliga besökta stallar som hade mekanisk ventilation var försedda med ett larm som varnar för övertemperatur, strömavbrott och fel på larmanordningen.

Utfodring

Kött djursbesättningar

I kött djursbesättningarna har de kalvar som finns i dikobesättningar nästan alltid fri tillgång till mjölk, vatten och grovfoder. Om kalvarna köps in så är de ofta mer än 2 månader gamla och därmed avvanda från mjölk när de kommer. De har då fri tillgång till vatten och grovfoder under hela kalvperioden.

Mjölk kobesättningar

I mjölk kobesättningar ges kalvarna ofta mjölk i hink eller genom kalvamma. Mängden mjölk som ges varierar mellan 4-10 liter per dag. Första 1-4 dagarna ges kalvarna råmjölk. Påfallande många besättningar ger kalvarna helmjölk, dvs mjölk från korna, under hela mjölkperioden. En del besättningar ger helmjölk under 1-4 veckor för att sedan övergå till pulvermjölk. Endast ett fåtal besättningar övergår direkt från råmjölk till pulvermjölk.



Foto: Ulrike Segerström

Exempel på utfodring av kalvar i ensamboxar.

Åldern på kalvarna, när de får fri tillgång till grovfoder, pellets och vatten, varierar mycket mellan mjölkbesättningarna. I ca hälften av besättningarna har kalvarna alltid fri tillgång till grovfoder, pellets och vatten. I en del besättningar ges kalven fri tillgång först efter några veckor. Det som varierar mest är när kalvarna ges tillgång till vatten. I de mest extrema besättningarna får kalven tillgång till vatten först efter 3 månaders ålder.

De flesta besättningarna börjar ge grovfoder under kalvarnas första vecka. Pellets ges ofta efter 2-3 veckor.

Kalvarnas liggytor

Kalvarnas liggytor är med något undantag ströade med halm. Ibland tillsätts spån eller torv under halmen. I flera köttjursbesättningar är ströbäddarna blöta och/eller smutsiga. Detta medför att djuren blir blöta och förorenade med gödsel.

I mjölkbesättningarna är de flesta ströbäddarna torra och rena, vilket ger rena djur.



Foto: Ulrike Segerström

Kalvamma

Diskussion

Varför uppstår brister i kalvhållningen och vilka konsekvenser kan det få för kalvarna?

Larm

Att larm saknas för den mekaniska ventilationen kan få konsekvenser för kalvarna då de riskerar att utsättas för ohälsosamma luftföroreningar vid strömavbrott, fel på anläggningen eller övertemperatur.

Bra luft i stallet är viktigt för kalven. Den största anledningen till lunginflammation är dålig luftkvalitet. Det optimala för kalven är en relativ luftfuktighet på 60-80 % och en ammoniakhalt som inte överstiger 10 ppm. Flimmerhåren som finns i luftvägarna och som är väsentliga för kroppens försvar förlamas av för höga ammoniakhalter. Kalvar ska heller inte utsättas för drag (max 0,2 m/s).

Inredning

Ensamboxarna för kalvar skall vara utformad så att mellanväggarna i boxarna är genombrutna med hål som tillåter ögon- och noskontakt. Om det innebär något positivt eller negativt för kalven tas inte ställning till i detta projekt.

Utfodring

Grovfoder

Enligt gällande lagstiftning skall kalvarna ges tillräckligt med foder och vatten av god kvalitet. De skall utfodras minst två gånger om dagen och senast från två veckors ålder ha fri tillgång till grovfoder.

Kalvarnas tillväxtförmåga tas inte tillvara då många kalvar inte erbjuds grovfoder, tillskottsfoder eller vatten förrän de är flera veckor gamla.

Vatten

Enligt gällande lagstiftning skall kalven ges vatten minst 2 ggr/dygn. Kalvar ska dock ha fri tillgång till dricksvatten när det är mycket varmt väder eller när de är sjuka.

Småkalvar bör så tidigt som möjligt ha tillgång till vatten. En kalv som väger ca 50 kg har ett vattenbehov på ca 5-6 liter per dygn. De kalvar som har tillgång till vatten börjar äta grov- och kraftfoder tidigare. Vid ca två veckors ålder börjar kalven att idissla. I och med att kalven får fast föda i form av t.ex. hö börjar förmagarna att utvecklas och kalven kan då tillgodogöra sig kraft- och grovfoder.

Mjök

Mängden mjök som ges till kalvarna varierar kraftigt. En del besättningar ger sina kalvar dubbelt så mycket mjök som andra besättningar. Detta innebär att många kalvar underutfodras. Varför detta sker beror troligtvis på en eller flera av följande faktorer:

- Flera besättningar har övergått till Svensk Låglandsboskap, SLB, från t e x Svensk Rödbrokig boskap, SRB, och Jersey. SLB:s medianvikt på moderdjuren ligger 50-100 kilo över SRB:s. Kalvarna har därmed högre födelsevikt och kräver mer mjök.
- Den mänskliga faktorn är troligtvis en stor orsak. För 25 år sedan var kalvarna mindre och rekommendationen då var 4-5 liter mjök per kalv och dag. Många mjökproducenter har troligtvis fortsatt att ge denna fodergiva av slentrian.
- Till sist finns en kategori som säger ”Så har vi alltid gjort och så kommer vi alltid att göra”.

Denna underutfodring kan märkas då den unga kvigan skall semineras för första gången och äggstockarna/livmodern inte är så utvecklade som de borde med hänsyn till djurets ålder.



Foto: Ulrike Segerström

Exempel på fri tillgång till vatten

Smutsiga kalvar/ströbäddar

Att ha blöta och smutsiga ströbäddar till kalvarna så att kalvarna också blir blöta och smutsiga innebär att kalvarnas päls har förlorat förmågan att andas och därmed kan inte kalven reglera kroppstemperaturen på ett optimalt sätt. Konsekvenserna är ökad foderåtgång och ett lidande för kalven. Då de flesta köttjurskalvar hålls i oisolerade stallar så finns dessutom inte möjlighet att sätta till tillskottsvärme.

Enligt lagstiftningen så skall liggytor hållas rena och torra samt vara anpassade efter djurslag och stallklimat (termisk komfort).

Varför följs då inte denna lagstiftning? Troligtvis beror det på någon av följande orsaker:

- Brist på strömedel. En del år kan det vara mycket svårt att få tag på strömaterial och det som finns är dyrt.
- Tungarbetade byggnader/gamla djurstallar som inte är anpassade för ändamålet.
- Många köttjursuppfödare har andra arbeten. Djurskötseln sker därför på "fritiden" och blir då eftersatt.
- Dåliga rutiner i allmänhet, tex. ströas det för sällan.



Foto: Ulrike Segerström

Kalv på ren ströbädd

Slutord

Ovanstående brister kan, förutom att det är brott mot svensk lagstiftning, innebära avdrag på eventuella EU-stöd då bristerna ingår i de sk tvärvillkoren. Avdragen kan bli kännbara och borde motivera djurhållarna att se till att dessa brister inte förekommer.

Rapporter utgivna under 2010:

Nr	Titel	Ansvarig utgivare
1	När vi miljömålen? En lägesrapport från Länsstyrelsen i Södermanlands län och Skogsstyrelsen 2009	Länsstyrelsen i Södermanlands län och Skogsstyrelsen
2	Källskogar i Södermanlands län	Hans Rydberg
3	Inventering av förekomst av sikyngel på sandstränder i Trosa skärgård 2009	Annica Karlsson
4	Inventering av möjliga lokaler för linsräka <i>Limnadia lenticularis</i> i Södermanlands län 2008 och 2009	Ursula Zinko
5	Inventering av stormusslor på djupa lokaler i Södermanlands län	Ursula Zinko
6	Åtgärdsförslag för Vretaån, Bålsjöån, Ramundsback och Korsbäcken	Ursula Zinko
7	Bottenfauna i Södermanlands län 2009	Ingemar Brunell
8	Halter av metaller och organiska föreningar i avloppsslam från reningsverk i Södermanlands län 1990-2008	Sofi Nordfeldt
9	Studie av grundläggande betaltjänster på landsbygden i Södermanlands län	Agneta Wikblom

Länsstyrelsen	Ansvarig utgivare	År 2010
611 86 Nyköping Tel växel: 0155-26 40 00 E-post: sodermanland@lansstyrelsen.se	Madeleine Nederman	Nr 10